The Second World War German Burials in Rokoniai

In 2016, the discovered remains of Second World War German soldiers were exhumed in Rokoniai village (Radviliškis District). The burial ground was in arable land and a marker stone for the dead had been placed in its vicinity (Fig. 1). A total of roughly 14 m^2 was excavated. The remains of 26 soldiers were exhumed. They had been interred chaotically: prone, supine, and in various directions at a depth of about 0.7–1 m in a common pit that was over 4 m long and about 2 m wide (Fig. 2). The burial site had been disturbed during melioration work. Only eight of the 26 skeletons had not been disturbed. Just the upper or lower part of the skeleton mostly survived for the rest of the remains. Some of the skeletons were in poor shape, the bones having softened or rotted. As a consequence, their ages: from 20 to 45, was determined for only seven individuals.

The remains of uniforms and gear as well as a few personal items were discovered near the individuals (Fig. 3). Only two of the 13 discovered identification tags had been broken in half in accordance with German burial procedures. The chaotic burial and the intact, unbroken tags confirm the information that the German soldiers had been buried by the local inhabitants rather than by their own comrades. The remains of explosives and a Soviet military badge show that the burial could have been supervised by Red Army soldiers who may have also participated in it. From the inscriptions on the tags, it is possible to judge that the soldiers or at least some of them had belonged to an engineering battalion. The remains will be reburied in Aukštieji Šančiai Military Cemetery in Kaunas.

Diana Antropikaitė,
Ingrida Čičiurkaitė

1944 m. vokiečių kario palaidojimas Kuktiškių miške

2016 m. Kuktiškių miške, tarp Padumblės ir Pavyžinčio kaimų (Utenos r., Kuktiškių sen.) VDK užsakymu vykdyti ekshumavimo darbai. Apie palaidojimo vietą šiai organizacijai pranešė Lietuvoje gyvenantis Vokietijos pilietis. Jis surinko pagrindinę informaciją apie kario palaidojimą ir žūties aplinkybes, kuri vėliau dar papildyta tyrimų metu. Anot Padumblės gyventojo atsiminimų, 1944 m. vasarą, artėjant fronto linijai, prie Utenos turėjo vykti stiprūs oro mūšiai. Vien Kuktiškių miestelis buvo kelis kartus apšaudytas tarybinių lėktuvų. Traukiantis vokiečiams, Kuktiškėse 2–3 savaites turėjo veikti karo lauko ligoninė, kurios personalas apgyvendintas pas žmones.

1944 m. rudenį į P nuo Kuktiškių kaimo, Dumblio ežero aplinkoje buvo numuštas vokiečių lėktuvas. Jo sparno dalis nukritusi sausumoje, likusi dalis – prie Dumblio ežero R kranto. Sunkiai sužeistas karys – jaunas šviesių plaukų vyras su aviaciniais akiniais – su parašiutu rastas pievoje, jis netrukus mirė. Tinkamai palaidoti kareivį nebuvo laiko. Lakūną radęs vietinis gyventojas suvyniojęs žuvusįjį į parašiuto audeklą su jo turėtais daiktais ir palaidojo pievoje netoli radimo vietos. Vėliau čia užaugo miškas. Anot gyventojų, lėktuve turėjęs būti dar vienas lakūnas. Jis nukritęs kartu su lėktuvu, apie palaikų buvimo vietą nieko nežinoma.

Kario palaidojimo vieta buvo dabartiniame Kuktiškių miške, į PR žemėjančiame pakilumos šlaite, apie 100 m atstumu nuo dabartinio miško kelio Pavyžintys–Padumblė. Padumblės kaimo gyventojo nurodytoje vietoje atidengta 5x2 m

dydžio perkasa. Ji ilgosiomis kraštinėmis orientuota palei šlaito nuolydį PV–ŠR kryptimi. Po plonu samanų ir augmenijos sluoksniu atsidengė šviesiai pilkas smėlingas miškožemis. Po juo pagal perkasos nuolydį 15–40 cm gylyje pasiektas geltonas smėlis – įžemis. Aukštesnėje perkasos vietoje, apie 10 cm gylyje aptikti neanatominėje padėtyje buvę žmogaus kaulai – kaukolė, apatinis žandikaulis, alkūnkaulis bei vienas juosmens slankstelis. Taigi, tik pradėjus tyrimus paaiškėjo, kad kapas suardytas, veikiausiai vadinamųjų nelegalių kasėjų. Gilinantis šioje perkasos dalyje, 15–20 cm gylyje miškožemyje išryškėjo kapo duobės kontūras. Duobė apie 1,4x0,8 m dydžio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota palei šlaito nuolydį. Ji užpildyta rusvu smėlingu gruntu. Duobės užpilde surinkta pavienių žmogaus kaulų. Taip pat rasta aviacinių akinių, ausinių bei laringofonų, laidų fragmentų, plastmasinių sagų ir palapinsiaustės žiedų, dirželių liekanų (2 pav.). Aptikti radiniai patvirtina vietinių gyventojų informaciją, kad kapas yra vokiečių lakūno. Apie 40–60 cm gylyje pasiekta duobės apatinė dalis. Čia atidengta suardyto skeleto kaulų sankaupa – slanksteliai, šonkauliai, dubenkauliai, mentės, rankų kaulai (1 pav.). Tik kojų kaulai – šlaunikauliai, blauzdikauliai, šeivikauliai, pėdų kaulai – buvo savo anatominėje padėtyje, nepaliesti ardant kapą. Sprendžiant iš jų padėties, mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva į ŠR. Karys palaidotas be batų, greičiausiai juos nuavė vietinis gyventojas prieš laidodamas.

Duobės kojūgalyje atidengtas didelis natūraliai įžemyje slūgsojęs apie 50 cm skersmens riedulys, nulėmęs duobės dydį (tik 1,4 m). Paskubomis kasant duobę ir užtaikius ant akmens, toliau duobė neplėsta. Dėl vietos trūkumo kojos buvo nežymiai užriestos į viršų palei duobės sienelę. Prie kario turėjo būti ginklas (jei jis nusišovė), jo dėklas, diržas, viršutinės uniformos dalys bei asmeniniai daiktai. Jei šie daiktai nepaimti laidojant, greičiausiai jie pasisavinti grobstant kapą. Nerastas ir identifikacinis žetonas, vietiniai ano meto gyventojai apie juos nedaug žinojo ir jiems šis daiktas neatrodė vertingas. Duobės užpilde palikti tik nevertingi radiniai. Dalis skeleto kaulų buvo rasta beveik paviršiuje, taigi kapas suardytas ne taip seniai.

1 pav. Aviacinių laringofonų fragmentai. U. Bandzevičiaus nuotr.

Fig. 1. Fragments of an aviation throat microphone.

2 pav. Kuktiškių miško vokiečių lakūno palaikai iš P. D. Antropikaitės nuotr.

Fig. 2. The remains of the Kuktiškiai Forest German pilot, as seen from the S.

Atlikus antropologinę analizę nustatyta, kad palaidotas 20–25 m. amžiaus vyras. Identifikuoti ausų landų uždegimo pėdsakai (serozinis otitas?), krūtinės VII–X slankstelių spondilitas, kairiojo blauzdikaulio proksimaliniame gale susiformavusi nedidelė kaulinė atauga. Aptikta kairiojo žastikaulio alkūnkaulinės duobės anga; įgimtas dalinis kryžkaulio nervinio vamzdelio defektas *spina bifida occulta*. Mirusiojo dantys su taisymo žymėmis – plombomis, keli dantys išrauti. Nustatyta mirties priežastis: dešiniajame smilkinkaulyje yra 8 mm dydžio kulkos įėjimo, kairiajame momenkaulyje – 9 mm dydžio kulkos išėjimo angos. Nuo šūvio susiformavo 4 spinduliniai lūžiai, vienas per kaktikaulį iki vainikinės siūlės. Ant momenkaulio, prie kulkos išėjimo angos buvo audinio (šalmofono?) ir plaukų liekanų. Gali būti, kad ši medžiaga prie kaulo išliko dėl šūvio sukeltos kraujosrūvos. Tipinė kulkos įėjimo angos vieta leidžia daryti prielaidą, jog karys pats nusišovė. Šūvio žymės kaukolėje leidžia abejoti tuo, jog karį vietiniai gyventojai rado dar gyvą.

Palaikai bus perlaidoti Vilniaus Vingio parko karių kapinėse. Kape aptiktos prastai išlikusios aprangos ir ekipuotės liekanos bus perlaidotos kartu su palaikais. Geresnės būklės ekipuotės fragmentai perduoti UKM.

The 1944 Burial of a German Soldier in Kuktiškiai Forest

In 2016, the remains of a Second World War German soldier were exhumed in Kuktiškiai Forest (Utena District). A 10 m^2 trench was excavated and the remains of a German pilot removed. A dogfight occurred in the vicinity of Kuktiškiai in the summer or autumn of 1944. One of the German planes crashed into Lake Dumblis, at a spot near its shore. The local inhabitants buried the discovered pilot in a meadow, which later became a forest. The remains were discovered at the location indicated by the witnesses. The aviator had been buried at a depth of 40–60 cm in a 1.4 x 0.7 m pit. The burial had been disturbed by recent illegal digging. The bones of the upper part of the skeleton were disarticulated, only the leg bones having remained undisturbed (Fig. 2). The remnants of aviation gear and clothing were found among the disturbed bones in the pit's fill (Fig. 1). The remains belonged to a 20–25 year-old male. Bullet entrance and exit holes were discovered in the skull. This shows that the pilot could have shot himself. The remains will be reburied in Vingis Park Military Cemetery in Vilnius.

Darius Balsas, Rokas Kraniauskas

Armalėnų II Pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vieta

2016 m. Armalėnų kaime, Žaliojoje gatvėje (Šilutės r., Šilutės sen.) esančioje II Pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vietoje buvo atlikti detalieji tyrimai. Šilutės (Macikų) karo belaisvių lageris *Stalag I–C Heydekrug* (stalagas (vok. *Stammlager*) – bazinis, stacionarus karo belaisvių lageris) buvo šiauriausia belaisvių kalinimo vieta nacių Vokietijos reiche. Karo belaisvių stovykla Macikuose realiai pradėjo veikti tik prasidėjus Vokietijos – Tarybų Sąjungos karui. Pirmomis karo dienomis į lagerį buvo uždaryta apie 300 belaisvių. Iki 1941 m. rugsėjo vidurio jų skaičius išaugo iki 700–800. Šilutės (Macikų) lageris iš pradžių vadinosi *Stalag 331*, o 1941 m. spalio arba gruodžio mėnesiais buvo pervadintas į *Stalag I C*. Mirusius belaisvius Macikų lageryje iš pradžių užkasdavo netoli lagerio, už kelio. Vėliau lavo-